بالىڭىزغا توغرا كۆيۈڭ

(1-قىسىم)

ئەركىن سىدىق

2015-يىلى 1-ئاينىڭ 2-كۈنى

بىز ھەممىمىز ئۆز بالىمىزغا كۆيىمىز. بەزىلىرىمىز بوشراق كۆيىمىز. بەزىلىرىمىز بەكرەك كۆيىمىز. يەنە بەزىلىرىمىز بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق كۆيىمىز. بالىسىغا كۆيۈش يامان ئىش ئەمەس. بالىسىغا كۆيۈش گۇناھ ئەمەس. ئۇنىڭ ئەكسىچە بالىسىغا كۆيمەسلىك گۇناھتۇر. بالىسىغا كۆيۈش ئىنسانلار بىلەن ھايۋانلارنىڭ تەبئىي خاراكتېرى بولۇپ، ئۇلار يارىتىلغاندىلا ئاشۇنداق يارىتىلغان. ئەمما، بۇ يەردە «بالىغا توغرا كۆيۈش» مەسىلىسى بار. بالىڭىزغا ئۆيىڭىزدە خۇددى بىر پادىشاھقا مۇئامىلە قىلغاندەك مۇئامىلە قىلسىڭىز، ياكى بالىڭىزنى خۇددى بىر كىچىك پادىشاھنى باققاندەك باقسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. ئەمما، بۇ يەردىكى مۇھىم گەپ، ئۇ جەمئىيەتكە چىققاندا قانداق مۇئامىلىگە ئۇچرايدىغانلىقىدا. چوڭ بولغاندا جىنىنى قانداق باقىدىغانلىقىدا. ئاتا-ئانىلارنىڭ بالىسىغا كۆيۈشتىن باشقا، يەنە بىر مۇھىم بۇرچى بار. ئۇ بولسىمۇ بالىسىنى چوڭ بولغاندا جەمئىيەتتە ئۆزىگە چۇشلۇق ئىززەت، ۋە ئۆزىگە چۇشلۇق ھۆرمەت بىلەن ياشىيالايدىغان قىلىپ تەربىيەلەش، بالىسىنى ئۆزى تۇغۇلغاندىلا ئىچىگە سېلىپ قويۇلغان ئىنسانلىق غۇرۇرىنى ساقلاپ ياشايدىغان قىلىپ يېتىلدۇرۇش، شۇنداقلا بالىسىنى چوڭ بولغاندا ئۆزىگە بىر يېتەرلىك ئىقتىسادىي كىرىمنى يارىتالايدىغان قىلىپ ئۆستۈرۈش. يېقىنقى 10-20 يىل مابەينىدە، ئىقتىسادنىڭ تەرەققىي قىلىشى، شۇنىڭ بىلەن بىر قىسىم ئۇيغۇر ئائىلىلىرىنىڭ ئىقتىسادىي شارائىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئەگىشىپ، ئۇلارنىڭ بالىلارنى بىر قىسىم ياخشى پەزىلەت بىلەن تەربىيەلىشى جەھەتتە خېلى زور چېكىنىش يۈز بەردى. مەن ھازىر پەقەت سۇ ئىچمەي، پەقەت دۇكانلاردىن سېتىۋالىدىغان ئىچىملىكنىلا ئىچىدىغان بالىلارنى ئۇچرىتىمەن. ئۇلار «سۇنىڭ ھېچقانداق تەمى يوقكەن»، دەيدۇ. ھازىرقى نۇرغۇن بالىلار چۈشتە ئۆيدە ئەتكەن بىر خىل ياخشى تاماقنى يەپ، كەچتە بولسا چۈشتە ئېشىپ قالغان تاماقنى قەتئىيلا يېگىلى ئۇنىمايدۇ. ئۇلار «چاقچاق قىلىۋاتامسەن، مەن بىر كۈندىكى ئىككى ۋاق تاماق ئۈچۈن ئوخشاش تاماقنى يەمدىم؟»، دەيدۇ. ھازىرقى بىر قىسىم بالىلار قاتتىق ئىشلەشنىڭ، بەزىدە غۇرگۇلچىلىكتە ياشاشنىڭ، جاپاغا چىداشنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيدۇ. يەنى ھازىر بەزى بالىلار ھۇرۇن، جاپاغا چىدىمايدىغان، قولىدىن ئانچە ئىش كەلمەيدىغان، ۋە ئېغىر دەرىجىدە ئىسراپچىلىق قىلىدىغان بولۇپ چوڭ بولۇۋاتىدۇ. بەزىلىرىنىڭ ھەتتا ناھايىتى غەلىتە مىجەز-خۇلقلىرى بار. ئۇنىڭدىن باشقا، ھازىر چوڭ بولۇۋاتقان ئۇيغۇر بالىلىرىدىكى بىر روشەن ئۆزگىرىش، ئۇلارنىڭ مىجەزىدىكى «ئۇيغۇرلۇق» نىڭ كۆپ ئاجىزلاپ كېتىشىدىن ئىبارەت. مانا بۇلار «بالىغا توغرا كۆيۈش» نى بىلمىگەن ئاتا-ئانىلار ئىشلەپ چىقارغان بىر قىسىم «مەھسۇلاتلار» دۇر.

1-رەسىم: ئۇيغۇر بالىلىرى

ئۇيغۇر نوپۇسىنىڭ ئاساسلىق قىسمى يېزىلاردا بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى خېلى زور ساندىكى كىشىلەر ئۈچۈن «بالا تەربىيەلەش» ئارقىلىق يەتمەكچى بولغان مەقسەت تېخىچە «بالىنى ئۇلتۇرۇپ قويماي چوڭ قىلىش» تىنلا ئىبارەت. شۇڭلاشقا گەرچە مەزكۇر ماقالىدىكى مەزمۇنلار بىزنىڭ دېھقانلىرىمىزغىمۇ ماس كەلسىمۇ، ئۇلارنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ھازىرچە تېخى بۇنداق ھازىرقى زامان بىلىملىرىدىن پايدىلىنالايدىغان بىر ئىمكانىيەت ئىچىدە ئەمەس. مېنىڭچە بالا تەربىيەسى جەھەتتە ھازىر ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ مۇھىم ۋەزىپە پۈتۈن خەلق مىقياسىدا كەم دېگەندە تولۇقسىز ئوتتۇرا مائارىپنى ھەقىقىي تۈردە ئەمەلگە ئاشۇرۇش، ھەممەيلەننى كەم دېگەندە تولۇقسىز ئوتتۇرىنى تاماملىغۇچە ئوقۇتۇشتىن ئىبارەت. پەقەت شۇنىڭدىن كېيىنلا ئۇيغۇر دېھقانلىرىنىڭ ئارىسىدىمۇ ئىلمىي يوسۇندا بالا تەربىيەلەشتىن سۆز ئاچالايمىز. مەن ھەر بىر قېرىنداشلاردىن بۇ ئەھۋالنى ھەر ۋاقىت ئەستىن چىقارماسلىقنى ئۈمىد قىلىمەن.

ماڭا يېقىن تېمىلار ئۈستىدە تەكلىپ ۋە تەلەپ يوللىغان قېرىنداشلار ئىچىدە بالا تەربىيەسىنى تىلغا ئالغانلار خېلى كۆپ. شۇڭلاشقا مەن بۇ جەھەتتە كۆپ ئىزدەندىم. ھازىرمۇ ئىزدىنىۋاتىمەن. مەن بۇ قېتىم قېرىنداشلارغا مەلۇم بىر دۆلەت خەلقىنىڭ بالا تەربىيەسىنى ياخشىلىشىغا زور دەرىجىدە تەسىر كۆرسەتكەن بىر كىتابنىڭ مەزمۇننى تونۇشتۇرىمەن. كىتابنىڭ ئىسمى «بالىڭىزغا توغرا كۆيۈڭ» بولۇپ، ئۇ ئەڭ دەسلەپىدە ئاشۇ دۆلەتنىڭ رادىيوسىدا بىر مەزگىل لېكسىيە قىلىپ سۆزلەنگەن. ئۇنىڭ تەسىرى ۋە ئۈنۈمى ناھايىتى ياخشى بولغاندىن كېيىن، ئۇ لېكسىيەلەر توپلىنىپ، ۋە رەتلىنىپ، بىر كىتاب قىلىپ ئىشلەنگەن. ئۇنىڭدىن بىر مەزگىل ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ كىتاب ئىنگلىزچىغىمۇ تەرجىمە قىلىنغان بولۇپ، مەن بۇ قېتىم ئاشۇ ئىنگلىزچە كىتابتىن پايدىلاندىم. ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھازىرچە زېھننى پەقەت ماقالىدىكى مەزمۇنلارغىلا مەركەزلەشتۈرۈشنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، مەن بۇ قېتىم ئاپتورنى ماقالىنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا تونۇشتۇرۇشنى مۇۋاپىق كۆردۈم.

مەن چەت ئەللەردە ناھايىتى ئۇزۇن ياشىدىم. ھەمدە ئۇيغۇرۇم ئۈچۈن ماقالە يېزىپ بېرىمەن، دەپ نۇرغۇن ئىشلارنى مەقسەتلىك كۆزەتتىم. ئاشۇ ئىشلارنىڭ بىرى بالا تەربىيەسىدىن ئىبارەت. شۇنداق بولغاچقا، مەن ياپونلار، يەھۇدىيلار ۋە ئامېرىكىلىقلار بالىنى قانداق تەربىيەلەيدىغانلىقىنى بىر ئاز بىلىمەن. مەن بۇ قېتىم «بالىڭىزغا توغرا كۆيۈڭ» دېگەن كىتابنى ئوقۇش جەريانىدا، ئۇنىڭدا بايان قىلىنغان بالىنى ياخشى تەربىيەلەش توغرىسىدىكى بىر قىسىم ئىدىيەلەر مەن چەت ئەلدە كۆرگەن ۋە چەت ئەلدە بىلگەن بالا تەربىيەلەشنىڭ ئىلغار ئۇسۇللىرى بىلەن ناھايىتىمۇ ماس كېلىدىغانلىقىنى بايقىدىم (بۇ كىتابتا ئامېرىكىدەك تەرەققىي قىلغان غەرب ئەللىرىدە چەكلەنگەن، بالىنى ئۇرۇشتەك

بەزى ئۇسۇللارمۇ بار بولۇپ، مەن ئوقۇرمەنلەرنىڭ بىلىپ قېلىشى ئۈچۈن ئاشۇنداق مەزمۇنلارنى قىسقارتىۋەتمىدىم، ئەمما مەن ئوقۇرمەنلەردىن ئۇنداق مەزمۇنلاردىن جانلىق پايدىلىنىشنى ئۈمىد قىلىمەن). ئۇنىڭدىن باشقا، مەن يازىدىغان نەرسىلەرنىڭ ئىچىدە ئاتا-ئانىلارنىڭ بالىنى ياخشى تەربىيەلەش ئۇسۇلىدىن باشقا يەنە چوڭ-ئاپا ۋە چوڭ-دادىلارنىڭ مەسئۇلىيەتلىرىمۇ بار. شۇڭلاشقا مەن بۇ ماقالىنى هازىر ئۆزى لايىق ئىزدەۋاتقان، لايىق تېپىپ توي قىلىش ئالدىدا تۇرۇۋاتقان ياشلار، ۋە بالىلىق بولغان، بالىسى خېلى چوڭ بولۇپ قالغان، ۋە نەۋرىلىك بولغان ئاتا-ئانىلارنىڭ ھەممىسىنىڭ بىر قېتىم ئوقۇپ بېقىشىنى ئۈمىد قىلىمەن.

ئەسلىدىكى كىتاب 3 چوڭ قىسىمدىن تەشكىل تاپقان بولۇپ، ھەر بىر قىسىم يەنە كۆپلىگەن كىچىك تېمىلارغا بۆلۈنگەن. مەن كىتابتىكى پەقەت ئۇيغۇرلارغا ماس كېلىدىغان مەزمۇنلارنىلا ئالىدىغان بولغاچقا، تۆۋەندە مەن مەزمۇن جەھەتتە كىتابنىڭ ئەسلىدىكى تەرتىپىنى ساقلايمەن، ئەمما كىچىك تېمىلارنى مەن ئۆزۈم قويۇپ ماڭىمەن. شۇنداقلا بۇ ماقالىنى تورلارغا بىر قانچە قىسىمغا بۆلۈپ يوللايمەن. تۆۋەندە يازىدىغىنىم پۈتۈنلەي ئەسلىدىكى كىتابتىكى مەزمۇنلار بولۇپ، ئەگەر مەن ئۆزۈمنىڭ ئويلىغانلىرىنى قوشۇپ قويماقچى بولسام، ئۇنى بىر «ئىلاۋە» شەكلىدە ئايرىم مەزمۇن قىلىپ قوشۇپ قويىمەن.

1. لاياقەتلىك ئاتا-ئانا بولۇش ئاسان ئىش ئەمەس

ھەر بىر ئاتا ۋە ھەر بىر ئانىنىڭ يۈرىكى ياكى قەلبىدە ئوخشاش بىر نەرسە چوقۇم بار بولىدۇ. ئۇ بولسىمۇ بىر ئورتاق ئارزۇدىن ئىبارەت. ئەگەر سىز ئاشۇنداق ئاتا ياكى ئانىلارنىڭ بىرسى بولىدىكەنسىز، ئۇ ھالدا سىز ئۆز پەرزەنتىڭىزنىڭ بىر پارلاق ئىستىقبالغا ئېرىشىشىنى ئۈمىد قىلىسىز. ئەگەر سىز ئۆز پەرزەنتىڭىزنىڭ كەلگۈسى ئانچە ئېنىق ئەمەسلىكى ھەققىدە بەزى ئالامەتلەرنى كۆرىدىكەنسىز، مەيلى ئۇ چوڭ بولسۇن ياكى كىچىك بولسۇن، سىز ئالدىڭىزدا تېخى بىر ئېنىق يول بولمىغان ئاشۇ بىر مەزگىل ۋاقىت ئىچىدە ئۆزىڭىزنىڭ ئازابىنى ۋە كۆڭۈلسىزلىكىنى يۈرىكىڭىزنىڭ چوڭقۇر يېرىگە يوشۇرۇپ تۇرۇپ ياشايسىز.

بىر مۇكەممەل دادا ۋە بىر مۇكەممەل ئانا بولۇش ھەرگىزمۇ بىر ئاسان ئىش ئەمەس. ئۇ بىر كىچىك مەسئۇلىيەتمۇ ئەمەس. بۇ مەسئۇلىيەت بىر بالا مۇشۇ دۇنياغا كۆز ئېچىش بىلەنلا توختاپ قالمايدۇ. بالىنى ھەممە ئىشلاردا يۆلەش ھەر بىر دادا ۋە ھەر بىر ئانىنىڭ ئادەتتىكى مەسئۇلىيىتى بولۇپ، شۇنىڭغا ئەگىشىپ كەلگەن مەسىلە ۋە ئېغىرچىلىقلار ھەرگىز بىر بالىنىڭ سالامەت تۇغۇلۇشى بىلەن تولۇق ھەل بولمايدۇ. سىز ھەرگىزمۇ تۇرىدىغانغا بىر ئۆي، ئۇخلايدىغانغا بىر كارىۋات، باشنى قويىدىغانغا بىر ياستۇق، ۋە تۇرمۇشنى قامدايدىغانغا بىر ۋاستە بولسىلا كۇپايە، دەپ ئويلاش بىلەنلا چەكلىنىپ قالالمايسىز. زۆرۈر نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى مۇشۇ شۇ، دەپ ئويلاش ھەرگىزمۇ توغرا بولمايدۇ. بالىڭىز بىر پارلاق ئىستىقبالغا ئېرىشىشى ئۈچۈن قانداق ياشىسا بولىدىغانلىقى توغرىسىدا بىر يېتەكچى ئىدىيىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرىدىغىنىزمۇ-يوق، دېگەن مەسىلە ھەممىدىن مۇھىم مەسىلىگە ئايلىنىپ قالىدۇ.

دادا بىلەن ئاپىنىڭ يۈرىكىنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر يېرىدە بالىلىرىنىڭ بىر پارلاق ئىستىقبالغا ئېرىشەلىشى ھەققىدە بىر ئۈمىد بار بولىدۇ. بەزى ئاتا-ئانىلار پەقەت بۇ ئىش ئۈستىدە ئويلىنىش ۋە تەسەۋۋۇر قىلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قالىدۇ. ئۇلار مۇۋاپىق پەيت، ياخشى پۇرسەت ۋە تەلەينى ساقلايدۇ. بەزى ئاتا-ئانىلار بالىسىنىڭ ياخشى ئىستىقبالغا ئېرىشىشىگە ياردەم قىلىش، ۋە ياخشى ئىستىقبالغا

ئېرىششىنى ئىلگىرى سۈرۈش ئەقلىگە ئىگە ئەمەس بولۇپ، ئۇلار «بالامنىڭ پېشانىسىگە نېمە پۈتۈلگەن بولسا، ئۇ شۇنىڭغا ئېرىشەر» دەپ قاراپ تۇرىدۇ. بالىنى ئۆز قىسمىتىگە تاشلاپ قويۇش بىلەن ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ بىر ياخشى ئىستىقبالىغا كاپالەتلىك قىلغىلى بولمايدۇ. شۇڭلاشقا سىز بالىڭىزنى ھەر ۋاقىت بىر پارلاق يولغا يېتەكلەيدىغان بىر چارە تېپىشقا ھەقىقىي تۇردە ئېھتىياجلىق بولۇپ، بۇ ئىش سىز ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم ئىشلارنىڭ بىرىگە ئايلىنىدۇ. بىزنىڭ بالىمىز بىزنىڭ يۈرىكىمىز. بىزنىڭ بالىمىز بىزنىڭ روھىمىز. بىز مۇشۇنىڭ ئۆزىدىنلا ئاتا-ئانا بولغانلارنىڭ مەسئۇلىيىتىنىڭ نەقەدەر ئېغىر ئىكەنلىكىنى بىلىۋالالايمىز. پەقەت ئاتا-ئانىلارلا بالىسىنى تەربىيەلەپ ۋە يۆلەپ، ئۆز كۆڭۈللىرىدىكى ئۇلۇغۋار ئۈمىدنى ئىشقا ئاشۇرۇپ، شۇ ئاساستا بالىسىنى ئۆزلىرىنىڭ يۈرىكى بىلەن روھىغا ئايلاندۇرالايدۇ.

2. بۇرۇن قىلغان ياخشىلىق كېيىن ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ

بەزى دىنىنىڭ قارىشىچە، بىر ئادەم بۇرۇن قىلغان ياخشىلىق بىلەن يامانلىق ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىغا تەسىر كۆرسىتىدۇ. بۇرۇن كۆرسەتكەن بەزى ئەمەللەر بۇنىڭدىن 20 يىل ئۆتكەندىن كېيىن ئاندىن تەسىر كۆرسىتىشى مۇمكىن. بەزى كىشىلەر ئۆزلىرى بۇرۇن قىلغان ئىشلارنى ئۇنتۇلۇپ قېلىپ، «بىز بۇرۇن نېمە ئىش قىلغانىغا ھازىر مۇشۇنداق تەقدىرگە دۇچ كەلدۇق؟» دەيدۇ. بەزىلىرىمىز ھاياتىمىزدىكى چوڭ ئوڭۇشسىزلىقلارغا يولۇققاندا بىر يەرگە مۆكۈنۈۋېلىپ تۇرۇپ يىغلايمىز، ھەمدە ئۆزىمىزگە «بىز قىلغان قايسى يامانلىقلار ئۈچۈن بىز مۇشۇنداق بىر ناچار ئەھۋالغا كىرىپ قالدۇق؟» دەيمىز. ھەر قانداق بىر ئادەم «مېنىڭ بۇرۇن قىلغانلىرىم مېنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىمغا ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ»، دېيەلەيدۇ. ئۇلار شۇنداق دېسە دەۋەرسۇن. ئەمەلىيەتتە بولسا بىزنىڭ بۇرۇن قىلغان-ئەتكەنلىرىمىزنىڭ كۈچى بىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ھاياتىمىزنى كونترول قىلىدۇ.

بىز بۇرۇن قىلغان ياخشى ئەمەللەر بىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن گۈللىنىشىمىزگە ياردەم قىلىدۇ. بىز بۇرۇن سادىر قىلغان يامانلىقلار بولسا چوقۇم بىزنى پەسكە چۆكتۈرىدۇ. بۇ ئەسلىدە بىز ئىزدەۋاتقان «ياخشى تەلەي» نىڭ ئۆزى بولۇپ، بىز پەقەت ئۇنىڭ ئەسلىدە ئۆزىمىزنىڭ بۇرۇنقى قىلمىشلىرىنىڭ كۈچى ئىكەنلىكىنى توغرا تونۇپ يېتەلمەيمىز.

شۇنداق بولغاچقا، ئەگەر سىز بالىنىڭ دادىسى ياكى ئانىسى بولۇش سۈپىتىڭىز بىلەن بالىڭىزغا دائىم ۋە ئۈزلۈكسىز ھالدا پەقەت ياخشى ئەمەللەرنىلا قىلىپ، يامانلىقلاردىن ساقلىنىشتىن ئىبارەت توغرا يولنى كۆرسىتىپ بەرسىڭىز، بۇ سىزنىڭ بالىڭىزغا قالدۇرغان بىر قىممەتلىك مىراس بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بالىڭىز نەگە بارسا بۇ ياخشى تەسىرمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە بارىدۇ. يەنى بۇ «ياخشى تەلەي» بالىڭىزغا ھەر ۋاقىت ھەمراھ بولىدۇ.

3. بالىغا بولغان كۆيۈم قوش بىسلىق بولىدۇ

سىز بىر پەرزەنتلىك بولغاندىن كېيىن، سىز ئۇلارغا ئىنتايىن كۆيىسىز، ھەمدە ئاخىرى بىر پەرزەنتلىك بولغانلىقىڭىزدىن ئىنتايىن پەخىرلىنىسىز. ھەممە ئاتا-ئانىلار ئۆزىنىڭ بالىسىغا كۆيىدۇ. ئۆزىنىڭ بالىسىنىڭ بىر داڭلىق ئادەم بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدۇ. ھېچكىم ئۆز پەرزەنتىگە بىلىپ تۇرۇپ يامانلىق قىلمايدۇ. بۇ بىر ئاددىي پاكىت. ئەمما، ئاتا-ئانىلارنىڭ بالىغا بولغان كۆيۈمى بىر قوش

بىسلىق قىلىچقا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ كۆيۈمى بەزىدە پايدىلىق بولىدۇ. بەزىدە زىيانلىق بولىدۇ. ئەگەر ئاتا-ئانىنىڭ كۆيۈمى مۇۋاپىق بولىدىكەن، ئۇ پايدىلىق بولىدۇ. ئەگەر ئۇلارنىڭ كۆيۈمى خاتا بولىدىكەن، شۈبھىسىزكى ئۇنداق كۆيۈم زىيانلىق بولىدۇ. نۇرغۇن ئاتا-ئانىلار بالىسىغا كۆيۈنۈش تەرىقىسىدە قىلغان ئىشلىرى بىلەن ئۆز بالىلىرىنى ۋەيران قىلىۋەتكەن. بۇنداق ۋەيرانچىلىقنى ئۇلار ئۆزلىرى بىلمەي تۇرۇپ سادىر قىلغان. يەنى، بەزى ئاتا-ئانىلار ئۆزىنىڭ بالىسىغا كۆيۈشنى چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىپ، ئۇنى ھەددىدىن زىيادە بەك قوغداپ، بالىسىغا ھەددىدىن زىيادە كۆپ ئەركىنلىك بېرىۋېتىپ، شۇنىڭ بىلەن ئاخىرىدا بالىسىنى ئۆز-ئۆزىنى باقالماسلىق ھالىتىگە ئەكېلىپ قويغان. بالا ھەممە ئىشتا ئاتا-ئانىسىغا يۆلەنمىسە بولمايدىغان بولۇپ قالغان. بەزى ئائىلىلەردە، بالا نېمىنى ئالىمەن دېسە، نېمىنى قىلىمەن دېسە، ئاتا-ئانىلار ئۇنىڭغا ھېچ قانداق قارشىلىق كۆرسەتمەيلا ماقۇل بولىدۇ. ئۇ ئاتا-ئانىلار بىر ئىشقا «ياق» دەپ قويسا بالىسىنىڭ كۆڭلى يېرىم بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيدۇ. ئەگەر ئاتا-ئانىلار بالىسىنىڭ ھەممە ئىشىغا مۇشۇ تەرىقىدە يول قويىدىكەن، بالا ئاتا-ئانىسىنىڭ خوجايىنىغا ئايلىنىدۇ. ئاتا-ئانىلار باشقا ھەر قانداق نەرسىگە قارىغاندا بالىسىدىن بەكرەك قورقىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئۇلاردا بالىسىنىڭ ناتوغرا سۆز-ھەرىكىتىگە قارشىلىق كۆرسىتەلەيدىغان غەيرەت بولمايدۇ. بالا ئاتا-ئانىسىنىڭ ئۆزىنى ئەركىلىتىدىغانلىقىنىمۇ (humour) ئوبدان بىلىدۇ.

ئادەتتە بالا بىرەر ئىش قىلغاندا ئۇلار ئۆزىنىڭ ئارزۇسىغا ئەگىشىدۇ. ئۇلار ھەرگىزمۇ توختاپ، قىلغان ئىشىدىن كېلىپ چىقىدىغان ئاقىۋەت ھەققىدە ئويلانمايدۇ. ئۇلار بىرەر نەرسىنى ئىستىگەندە، ئۇلار «ئۇ نەرسىنى ئېلىشىم كېرەك» ياكى «ماڭا ئۇ ئىشنى قىلىشقا يول قويۇلۇشى كېرەك» دەپ ئويلايدۇ. ئۇلار قىزىققانلىق (compulsive) ۋە ئاسانلا ئاچچىقى كېلىپ قالىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئۇلار ئۆزىنىڭ ئاچچىقىنى بىر نەرسە چۆرۈۋېتىش، ۋە ياكى بىر نەرسىنى چېقىۋېتىش ئارقىلىق نامايان قىلىدۇ. ئاتا-ئانا بولسا بالىسىنىڭ تەلەپ قىلغىنىنى بويىچە ئىش كۆرۈشكە مەجبۇرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىدۇ. بالا مۇشۇنداق قىلىپ بىر قېتىم غەلىبە قازانغاندىن كېيىن، ئۇ بۇنداق تاكتىكىنى ئۆگەنگەندىن كېيىن داۋاملىق تۈردە تەكرارلاپ تۇرىدۇ، ھەمدە ھەر قېتىم ئوخشاش نەتىجىگە ئېرىشىدۇ.

بۇنداق ئەھۋالدا گۇناھ كىمدە؟ بۇنداق ئەھۋالدا گۇناھ ئاتا-ئانىلاردا. چۈنكى ئۇلار بالىغا ھەددىدىن زىيادە كۆپ قېتىم يول قويغان. ئاتا-ئانىلارنىڭ ئۇنداق قىلىشى ھەقىقەتەنمۇ بالىسىغا بولغان كۆيۈمدىن كېلىپ چىققان. بۇ يەردە ھېچكىم ئاتا-ئانىلارنىڭ ئۆز پەرزەنتىگە بولغان مۇھەببىتىگە قارشى ئەمەس. بۇ يەردىكى مەسىلە بالىغا توغرا كۆيۈشتىن ئىبارەت.

4. بالىڭىزغا توغرا كۆيۈڭ

بۇرۇنقىلار دەيدىغان مۇنداق بىر سۆز بار: «ئەگەر چارۋاڭغا كۆيسەڭ، ئۇنى باغلا. ئەگەر بالاڭغا كۆيسەڭ، ئۇنىڭ ساغرىسىغا ئۇر (spank)». بىز بۇ سۆزگە قۇلاق سېلىشىمىز ۋە ئۇ ھەقتە ئويلىنىپ بېقىشىمىز كېرەك. ئۆز چارۋىلىرىغا بەك كۆيۈپ كەتكەن بىر ئادەم ئۇلارنى قويۇۋېتىپ، ئۇلارنىڭ ئەركىن يۈرۈشىگە يول قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ چارۋىلار باشقىلارنىڭ كۆكتاتلىرى ۋە باشقا نەرسىلىرىنى يەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ چارۋىلارنىڭ ئىگىسى بۇنىڭغا تۆلەم تۆلەشكە مەجبۇرى بولىدۇ. بۇنداق ئىشلاردىن ساقلىنىش ئۈچۈن، چارۋىلارنىڭ ئىگىسى ئۇلارنى قوزۇقلارغا باغلاپ قويۇشى كېرەك.

بۇ ئىش بالىلىرىمىز ئۈچۈنمۇ ئوخشاش. بىز بالىمىزغا كۆيىمىز، ھەمدە ئۇلارنى جازالاشقا مەجبۇرى بولىمىز. ئۇلارنى جازالىغاندا بىز ئۇلارنى ئۆلگۈچە ئۇرمايمىز، ياكى ئۇلارنى زەخىملەندۈرمەيمىز. بەلكى، بىز ئۇلارنى كېلەر قېتىم ئوخشاش خاتالىقنى يەنە ئۆتكۈزۈشتىن بۇرۇن بىر ئاز ئويلىنىدىغان

قىلىمىز. لايدىن تەشتەك ياسايدىغانلار بىر تال تاياق بىلەن تەشتەكنى ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئۇرۇپ، تەشتەكنى بىر چىرايلىق شەكىلگە كىرگۈزىدۇ. ئەمما ئۇلار ھەرگىزمۇ تەشتەك يېرىلىپ كەتكۈچە ئۇرمايدۇ. بىر بالىنى جازالاشمۇ مۇشۇنداق بولۇشى كېرەك.

بالىلارنى ئەدەپلەشنىڭ ئىككى خىل ئۇسۇلى بار. ئۇنىڭ بىرى پەقەت گەپ بىلەنلا ئەدەپلەش، يەنە بىرى بولسا بالىنى ئۇرۇش (flogging). بالىغا بىر نەرسىنى ئۆگىتىش ئۈچۈن ئۇلارغا سۆزلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىش كېرەك. ئۇلارغا ئۆگىتىش، ھەمدە قايتا-قايتا ئۆگىتىش كېرەك.

بالىلارنىڭ بىر تەبىئىي خۇسۇسىيىتى، ئۇلار بىر دەممۇ جىم تۇرمايدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قىلىۋاتقىنىنىڭ توغرا ياكى خاتا ئىكەنلىكىنى بىلمەيدۇ. ئۇلار پەقەت ئاشۇ ئىشنى قىلىشنىلا بىلىدۇ. ئۇلار قىلغان ئىش بەزىدە توغرا ئىش بولۇپ چىقىدۇ. بەزىدە بولسا خاتا ئىش بولۇپ چىقىدۇ. ئۇلار قىلغان ئىشتىن بىرى خاتا ئىش بولسۇن، ئەگەر ئاتا-ئانا بالىنى توسمايدىكەن، بالىغا ئاگاھلاندۇرۇش بەرمەيدىكەن، ئۇ ھالدا بالا «ئاشۇنداق ئىشنى قىلسام بولۇۋېرىدىكەن»، دەپ ئويلايدۇ. ئەگەر ئاتا-ئانا بالىنى ئاشۇنداق ئىشنى قىلىشتىن ھەرگىزمۇ توسمايدىكەن، بالا ئۇ ئىشنى قايتا-قايتا قىلىۋېرىپ، ئۇ بىر ئادەتكە ئايلىنىپ قالىدۇ. بالا بىر ئىشنى قىلىشنى بىر ئادەتكە ئايلاندۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ئۇنى ئۆزگەرتىش ئىنتايىن قىيىن. كۆپىنچە ئاتا-ئانىلار مۇشۇ جەھەتتە خاتالىشىدۇ. ئۇلار نۇرغۇن ئىشلارغا «بۇ بىر كىچىك ئىش ئىكەن، ئۇنىڭ ھېچ بىر زىيىنى يوق»، دەپ قاراپ، ئۇلارنى ئۆتكۈزۈۋېتىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئاشۇ كىچىك ئىشلار چوڭ ۋەقەلەرگە ئېلىپ بارىدۇ. ئەقىل ئىشلىتىپ ئەستايىدىللىق بىلەن ئىش قىلىدىغان ئادەم چوقۇم ھەر دائىم بالىسى قىلىۋاتقان كىچىك ئىشلارغا دىققەت قىلىپ تۇرۇشى كېرەك. كىچىك مەسىلىلەرنى ئۆز ۋاقتىدىلا ھەل قىلغانلىق چوڭ مەسىلىلەرنىمۇ ھەل قىلغانلىق بولىدۇ. بۇ بىر ھەقىقەت. ئاتا-ئانىلارنىڭ بىر بۇرچى، بالىسىنىڭ ئىش-ھەرىكىتىنى ھەر ۋاقىت كۆزىتىپ تۇرۇشتۇر. ئاتا-ئانىلار بالىنىڭ بىر خاتا ئىشنى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ھامان، ئۇنى دەرھال توسۇشى ۋە تۈزىتىشى كېرەك.

بالىغا گەپ قىلغاندا، گەپنى سىلىق ۋە سوغۇق قانلىق بىلەن قىلىڭ. بالىڭىزغا ھەرگىزمۇ ئاچچىقلىنىپ تۇرۇپ گەپ قىلماڭ. چۈنكى سىز ناھايىتى ئاچچىقىڭىز كەلگەندە بالىڭىزغا گەپ قىلسىڭىز، ھەرگىزمۇ ياخشى ئۈنۈمگە ئېرىشەلمەيسىز. ئۇنىڭ ئەكسىچە، ئۇنداق قىلسىڭىز بالىڭىزمۇ ئاسانلا ئاچچىقى كېلىدىغان بولۇپ چوڭ بولىدۇ. بالىڭىزغا چوڭقۇر كۆيۈنۈش ۋە ناھايىتى ھېسداشلىق قىلىش تەرىقىسىدە گەپ قىلسىڭىز، ياخشىراق نەتىجىگە ئېرىشىسىز. دەسلىپىدە بالىڭىزغا نېمىنىڭ توغرا، نېمىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئېيتىڭ. بالىڭىزغا دادىسى بىلەن ئاپىسى ياخشى بالىنى ياخشى كۆرۈپ، ناچار بالىنى ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىنى، ئەگەر بالىڭىز ئاتا-ئانىسىنىڭ ياخشى كۆرۈشىنى قولغا كەلتۈرمەكچى بولىدىكەن، چوقۇم بىر ياخشى بالا بولۇشى كېرەكلىكىنى ئېيتىڭ. ھۆرۈنلۈق قىلماي، مۇشۇنداق گەپلەرنى قايتا-قايتىلاپ دەپ تۇرۇڭ.

بىز بالىغا گەپ قىلغاندا، چوقۇم بالىمىز گېپىمىزنى تولۇق چۈشەنگۈچە گېپىمىزنى قايتا-قايتا دېيىشىمىز كېرەك. بالىمىز چوقۇم سەۋەبلەرنى چۈشىنىشى كېرەك. ئۇلار چوقۇم نېمىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، ئىشنى توغرا قىلىشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى چۈشىنىدىغان بولۇشى كېرەك. شۇنداقلا سىز بالىڭىزغا بىر ئىشنى ئۆگىتىپ بولغاندىن كېيىن، بالىڭىزنى داۋاملىق كۆزىتىپ، ئۇ ئاشۇ ئىشنى توغرا قىلىدىغان بولدىمۇ-يوق تەكشۈرۈپ تۇرۇڭ. ئەگەر ئۇ ئىشلار تېخى پۈتۈنلەي ئىزىغا چۈشۈپ بولالمىغان بولسا، بالىڭىزغا داۋاملىق تەربىيە قىلىڭ. ھەرگىزمۇ بالىڭىزنىڭ ئوخشاش خاتالىقنى تەكرارلىشىغا يول قويماڭ. ئەگەر بالىڭىز سىز بۇرۇن ئۇنىڭغا تەربىيە قىلىپ بولغان بىر ئىشنى يەنە خاتا قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بۇنىڭدىن كېيىن دىققەت قىلىشنى ئېيتىڭ. بالىلار ئۇنچىۋالا گەپ ئاڭلىماس كەلمەيدۇ. ئەگەر سىز بۇرۇن بالىڭىزغا توغرا تەربىيە قىلماي، بالىڭىزنىڭ پوقىنى قاتۇرۇپ

قويمىغانلا بولسىڭىز، بالىڭىز گېپىڭىزنى چوقۇم ئاڭلايدۇ. بالىلاردىكى ئەسكى ئادەتلەر ئاتا-ئانىلارنىڭ ئۆز ۋاقتىدا گەپ قىلماسلىقى، ۋە ئۆز ۋاقتىدا تەربىيە قىلماسلىقى تۈپەيلىدىن ۋۇجۇدقا كېلىدۇ. ئەگەر بالىغا بىر ئىشنى ئۆگىتىپ بولغاندىن كېيىن ئۇ يەنە ئاشۇ ئىشتا خاتالىق ئۆتكۈزىدىكەن، ئەمدى ئۇنىڭ ساغرىسىغا ئۇرىدىغان ۋاقىت يېتىپ كەلگەن بولىدۇ. ئەمما، شۇ نەرسە ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، ئەگەر شۇنداق قىلىشتىن باشقا ئامالىڭىز يوق بولۇپ قالمىسا، ھەرگىزمۇ بالىڭىزنى ئۇرماڭ. ئەگەر بالىڭىزنى داۋاملىق ئۇرۇپ تۇرىدىكەنسىز، بالىڭىز ئۇنىڭغا كۆنۈپ قېلىپ، بالىڭىزنىڭ تېرىسى قېلىنلىشىپ، ئۇنىڭغا تاياقمۇ ئۆتمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ. بارا-بارا تاياقتىنمۇ قورقمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. بالىنى ئۇرۇشتا ئاتا-ئانىلار چوقۇم ئەقىلنى ئوبدان ئىشقا سېلىشى كېرەك. ھەرگىزمۇ بالىنى ئاچچىقىڭىز كەلگەندە ئۇرماڭ. بەزى ئاتا-ئانىلار ئاچچىقى كەلگەن ھامان بالىسىنى ئۇرىدۇ، بالىنى قالايمىقان ۋە سەۋەبسىز ئۇرىدۇ. بۇ بالىغا رەھىمسىزلىك قىلىش بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

بالىڭىزنى ئۇرمىسىڭىز بولمايدىغان يەرگە كەلگەندە، ئۇرۇشتىن باشقا چوقۇم يەنە بالىڭىز بىلەن پاراڭلىشىڭ. بالىڭىزغا قىلغان ئىشىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى چوقۇم ياخشى چۈشەندۈرۈڭ. بالىنىڭ قىلغىنى بىر خاتا ئىش ئىكەنلىكىنى، سىز ئۇنى بۇ ھەقتە بۇرۇن كۆپ قېتىم ئاگاھلاندۇرغانلىقىڭىزنى، ئەمما ئۇنىڭ ئوخشاش خاتالىقنى تەكرارلىغانلىقىنى ئۇنىڭغا ئوبدان چۈشەندۈرۈڭ. بالىڭىزغا قىلغان ئىشىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى، بۇ قېتىم يەنە ئوخشاش خاتالىقنى سادىر قىلغانلىقىنى ئېيتىڭ. چوقۇم بالىڭىز ئۆز كۆڭلىدە قىلغان ئىشىنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن بىر ھالەتنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈڭ. بالىڭىزنىڭ بۇ قېتىم ئاشۇ بىر ئىشنى خاتا قىلغانلىقى، شۇڭا ئۇنىڭ جازالانغانلىقى، سىزنىڭ ئۇنى مۇشۇنداق جازالاشتىكى مەقسىتىڭىز ئۇنىڭ بۇ ئىشنى بۇنىڭدىن كېيىن ئەستە چىڭ ساقلاپ، ئاشۇنداق خاتالىقنى قايتا ئۆتكۈزمەسلىك ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى بالىڭىزغا تولۇق بىلدۈرۈڭ.

بالىڭىز يامان ئىشلارنى قىلىشتىن توختىغاندا، تەبىئيي ھالدا ياخشى ئىشلارنى قىلىدىغان بولىدۇ. بالىڭىزغا چوقۇم «ياخشىلىققا ياخشىلىق، يامانلىققا يامانلىق» كېلىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ بېرىڭ. يەنى، خۇددى خاتا ئىش قىلغاندا بالىڭىز جازاغا ئۇچرىغانغا ئوخشاش، بالىڭىز ياخشى ئىشلارنى قىلغاندا، ئۇلار چوقۇم بىر ئاز مۇكاپاتقا ئېرىشىشى كېرەك. شۇڭا بالىڭىز ياخشى ئىشلارنى قىلغاندا، چوقۇم ئۇنى بالىڭىز ياخشى كۆرىدىغان بىرەر بۇيۇم بىلەن مۇكاپاتلاڭ. بالىڭىزنىڭ سۆز-ھەرىكىتىگە ھەرگىزمۇ بىخۇدلۇق قىلىپ پەرۋاسىز يۈرمەڭ. بالىڭىزنىڭ ياخشى سۆز-ھەرىكىتىنى چوقۇم ماختاڭ ۋە مەدھىيىلەڭ، شۇنداقلا ئۇنىڭ يامان سۆز-ھەرىكەتلىرىنى چوقۇم تەنقىدلەڭ. بۇ بالا تەربىيەسىدىكى بىر ئىنتايىن مۇھىم پرىنسىپ. بالىڭىزغا قايتا-قايتا ئۆگىتىش بالىڭىزنى بىر ياخشى ئادەم قىلىپ تەربىيەلەپ يېتىلدۈرۈشنىڭ بىردىنبىر ئۇسۇلى. بۇ ھەقىقەتكە ھەممە ئاتا-ئانىلار چوقۇم تولۇق ئەھمىيەت بېرىشى كېرەك.

چەت ئەلدە نەتىجە ياراتقان ئۇيغۇرلار–تۇغلۇق ئابدۇرازاق، گۈلناز ئابدۇقادىر

مەن ئالدىنقى 3 پارچە ماقالەمدە جەمئيي 7 نەپەر قېرىنداشىمىزنى قىسقىچە تونۇشتۇردۇم. مېنىڭ ئۇنداق قىلىشتىكى مەقسىتىم، ۋەتەندىكىلەرگە ھەر خىل كەسىپىي ساھەلەردىكى خەلقئارا سەھنىلەردە مۇھىم رول ئېلىۋاتقان قېرىنداشلارنى قىسقىچە ۋە ئەينەن تونۇشتۇرۇپ، شۇ ئارقىلىق ۋەتەندىكى ياش-ئۆسمۈرلەرنى كۆڭلىگە چوڭ-چوڭ نىشانلارنى تۇرغۇزۇپ، ياخشى ئوقۇشقا رىغبەتلەندۈرۈش، ھەمدە باشقىلار قىلالىغان ئىشنى ئۇيغۇرلارنىڭمۇ قىلالايدىغانلىقىغا ئەمەلىي مىسال كەلتۈرۈپ بېرىش. مەن بۇ قېتىم دوستىمىز تۇغلۇق ئابدۇرازاق بىلەن دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىرنى تونۇشتۇرىمەن.

(8) تۇغلۇق ئابدۇرازاق

دوستىمىز تۇغلۇق ئابدۇرازاق ئۆزىنىڭ باللىق ھاياتىنى ئۈرۈمچىدە ئۆتكۈزگەن. ئۇ 1982-يىلى 7-ئايدا شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ماتېماتىكا فاكۇلتېتىدا سىنىپىنىڭ ئالدى بولۇپ ئوقۇشنى تاماملاپ باكلاۋۇرلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۆز فاكۇلتېتىغا ماتېماتىكا ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئېلىپ قېلىنغان. ئۇ دەرسلەرنى ياخشى ئۆتۈپ ئوقۇغۇچى ۋە ئوقۇتقۇچىلارنىڭ يۇقىرى باھاسىغا ئېرىشكەن، ھەم تېزلا ماتېماتىكا لېكتورلۇقىغا ئۆستۈرۈلگەن. شۇندىن باشلاپ تا 1988-يىلغىچە ماتېماتىكا فاكۇلتېتىدا لېكتور بولۇپ تولۇق كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا دىففېرېنسىيال-ئىنتېگرال، سىزىقلىق ئالگېبرا، ئابستراكت ئالگېبرا، گۇرۇپپا ۋە ھالقا نەزەرىيەسى، ماتېماتىكىلىق ئانالىز قاتارلىق دەرسلەرنى ئۆتكەن. ئۇنىڭدىن باشقا، تۇغلۇق «رېئال ئانالىز» غا ئائىت بىر كىتابنى ئىنگلىزچىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغان، ھەمدە «ماتېماتىكىغا ئائىت كەسپىي خەنزۇ تىلى» ناملىق بىر دەرسلىك كىتابنى تۈزۈپ چىقىپ، ئۆزى بىر يىل دەرس قىلىپ ئۆتكەن.

2-رەسىم: دوستىمىز تۇغلۇق ئابدۇرازاق. بۇ رەسىم 2014-يىلى 6-ئايدا تارتىلغان.

ئۇ 1988-يىلى مەملىكەت بويىچە چەتئەلگە ئەۋەتىلىدىغان مۇتەخەسسىسلەرنى تاللاش ئۈچۈن بېرىلىدىغان «Visiting Scholar Test» دەپ ئاتىلىدىغان ئىمتىھاندا ئاپتونوم رايون بويىچە ئەڭ يۇقىرى نومۇر ئالغان بولۇپ، ئەنگلىيەنىڭ ۋورىك ئۇنىۋېرسىتېتى (Warwick University) گە بىلىم ئاشۇرۇشقا ئەۋەتىلگەن. ئۇ ئەنگلىيەدە بىلىم ئاشۇرۇش جەريانىدا ئىنگلىزچە «TOEFL»، «GRE» دەپ ئاتىلىدىغان ئامېرىكىغا ئاسپىرانتلىق ئوقۇشقا چىقىشنى مەقسەت قىلغان ئوقۇغۇچىلارغا تەلەپ قىلىنىدىغان ئىمتىھانلارغا قاتنىشىپ، ھەمدە ئۇلاردا يۇقىرى نەتىجىلەرگە ئېرىشىپ، ئامېرىكىنىڭ شىمالىي كارولىنا شتاتىدىكى چەپېل خىل ئۇنىۋېرسىتېتى (University of Chapel Hill) نىڭ ماتېماتىكا كەسپىنىڭ دوكتورلۇق ئوقۇشىغا قوبۇل قىلىنغان. شۇنىڭ بىلەن تۇغلۇق 1990-يىلى 1-

ئايدا ئامېرىكىدىكى ئوقۇشىنى باشلىغان. بۇ مەكتەپ ئامېرىكىدا ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدىغان 25 ئالىي مەكتەپنىڭ بىرىدۇر.

ئىككى يىلدەك ماتېماتىكىنىڭ ئاسپىرانتلىق پىروگراممىسىدا ئوقۇش جەريانىدا، تۇغلۇق ئۆزىنىڭ «قوللانما ماتېماتىكا» ساھەسىگە ئالاھىدە قىزىقىدىغانلىقىنى بايقاپ، ئامېرىكا بويىچە ئالدىدا تۇرىدىغان يەنە بىر ئۇنىۋېرسىتېت «شىمالىي كارولىنا شتاتلىق ئۇنىۋېرسىتېتى» (North Carolina State University) غا ئالمىشىۋېلىپ، يېڭىدىن بارلىققا كەلگەن ستاتىستىكا فاكۇلتېتىنىڭ «بىئو-ماتېماتىكا» پىروگراممىسىغا قوبۇل قىلىنىپ، دوكتور كەپلېر توماسنىڭ يېتەكچىلىكىدە ئىككى يىل قېتىرقىنىپ ئوقۇپ، 1995-يىلى دېكابىر ئېيىدا يۇقىرى نەتىجە بىلەن ماگىستىرلىق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن.

ئاسپىرانتلىق ئوقۇشىنىڭ ئاخىرقى يىلى، تۇغلۇق ئۆزى ئوقۇۋاتقان مەكتەپنىڭ ئورمانچىلىق فاكۇلتېتىدا «سانلىق مەلۇمات ئانالىز گۇرۇپپىسىنىڭ باشقۇرغۇچىسى» بولۇپ بىر يىل ئىشلىگەن. شۇ ۋاقىتتا «جەنۇبىي ئامېرىكا يىڭنە يوپۇرماقلىق ئورمان ستاتىستىكا مەلۇماتى» ناملىق كىتابنى ئورمان فاكۇلتېتىنىڭ پىروفېسسورى ۋىللىيوم جېيىمس بىلەن بىرلىكتە تۈزۈپ چىقىپ نەشر قىلدۇرغان. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئالدى-كەينى بولۇپ ئامېرىكىدا داڭقى چىققان چوڭ شىركەتلەردە، مەسىلەن، Westat، Abt Associates، PriceWaterhouseCoopers، Young&Rubicam، Merkle Group لاردا ئىشلەپ، كەسپىي جەھەتتە ئۈزلۈكسىز يۇقىرى بالداققا ئۆرلىگەن. ئۇ ھازىر ئامېرىكىنىڭ مەرىلەند شتاتى كولومبىيە شەھىرىدىكى مېركۇل (Merkle) دەپ ئاتىلىدىغان شىركەتتە «سانلىق مەلۇمات مۇتەخەسسىسى ۋە ئالىي دەرىجىلىك باشقۇرغۇچى» بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ. تۇغلۇق مەزكۇر شىركەتتە كەسىپ ۋە باشقۇرۇشتىن ئىبارەت ھەر ئىككى جەھەتتە ئىنتايىن مۇھىم رولنى ئۆز ئۈستىگە ئالغان بولۇپ، ئۇنىڭ خىزمىتىدىن پايدىلىنىدىغان ستاتىستىكا خادىملىرى، سانلىق مەلۇمات ئانالىزچىلىرى ۋە سانلىق مەلۇماتنى بازارلاش كەسىپ ئەھلىلىرىنىڭ سانى 300 كىشىدىن ئاشىدۇ. ئۇنىڭ ئۆزى لايىھەلەپ ھەم يېتەكچىلىك قىلىپ ئىشلەپ چىقارغان بىر قانچە سانلىق مەلۇمات ئانالىز قىلىش كەشپىياتلىرى مېركۇل شىركىتىنىڭ ئاساسلىق مەھسۇلاتلىرى سۈپىتىدە ئىشلىتىپ كېلىنىۋاتقان بولۇپ، ئۇ كەشپىياتلار تۇغلۇقنىڭ شىركىتىگە زور مىقداردا پايدا ياراتماقتا. ئۇ ھازىرغىچە ئۆز شىركىتى ئىنگلىزچە «Fortune 500» دەپ ئاتىلىدىغان، دۇنيادىكى ئەڭ مۇۋەپپەقىيەت قازانغان 500 شىركەتكە تەۋە بولغان بىر قىسىم شىركەتلەرگە ئىشلەپ بەرگەن مۇھىم پروجېكتلەرگە يېتەكچىلىك قىلدى. تۇغلۇق ئۆز خىزمىتىدە پەۋقۇلئاددە ياخشى تۆھپىلەرنى ياراتقانلىقى ئۈچۈن، ئۇ ھازىرغىچە ئۆز شىركىتىنىڭ كۆپ قېتىملىق ئالاھىدە تۆھپىكارلار مۇكاپاتىغا ئېرىشتى.

دوستىمىز تۇغلۇق ئۆزىنىڭ مېركۇل شىركىتىدىن باشقا، ئۇ يەنە مەرىلاند شتاتى بالتىمور شەھىرىدىكى كوپپىن (Coppin) شتات ئۇنىۋېرسىتېتىدا «ياردەمچى پىروفېسسور» (Adjunct professor) بولۇپ ئىشلەپ، تولۇق كۇرس ئوقۇغۇچىلىرىغا دىففېرېنسىيال-ئىنتېگرال ۋە ئىگىلىك ستاتىستىكا دەرسلىرىنى ئۆتۈۋاتىدۇ. ئۇ ئامېرىكىدىكى ئوقۇشىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن، ئىلمىي تەتقىقات ئىشلىرىنىمۇ ئىزچىل تۈردە داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن بولۇپ، يۇقىرىدا بايان قىلىپ ئۆتكەن شىركەتلەردە نۇرغۇنلىغان تەتقىقات نەتىجىلىرىنى ياراتقاندىن سىرت، خەلقئارا ئىلمىي تەتقىقات ژۇرناللىرىدا ۋە ئىلمىي دوكلات يىغىنلىرىدا 6 پارچە ئىلمىي ماقالە ئېلان قىلغان. سانلىق مەلۇمات ساھەسىدىكى ئامېرىكا ۋە خەلقئارالىق تەتقىقات يىغىنلىرىغا تەكلىپ قىلىنىپ، ئىلمىي دوكلاتلارنى بەرگەن.

دوستىمىز تۇغلۇق ھازىر ئامېرىكىدا ئۇيغۇرلار ئەڭ كۆپ يىغىلغان ۋاشىنگتون رايونىدا ياشايدۇ. ئۇ ئامېرىكىغا كەلگەندىن بۇيان، باشقا ئۇيغۇرلارغا، بولۇپمۇ ئامېرىكىغا يېڭىدىن كەلگەن ئۇيغۇر

ئوقۇغۇچىلارغا ياردەم قىلىشنى ئىزچىل تۈردە داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن بولۇپ، ئۆزىنىڭ ئاشۇ جەھەتتىكى ياخشى ئەمەللىرى بىلەن ئامېرىكىدىكى ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ ئورتاق ھۆرمىتىگە ئېرىشتى. ئۇ يەنە ئىنتايىن مېھماندوست بولۇپ، ھەر قانداق ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئۆيىگە بارسىڭىز، ئۇ سىزنى ئىنتايىن قىزغىن قارشى ئالىدۇ. شۇنداقلا ئۇنىڭ مىجەزى ناھايىتى خۇشخۇي، ۋە روھى ئىنتايىن كۆتۈرەڭگۈ بولۇپ، باشقىلار بىلەن بىللە بولغاندا قىزىقارلىق گەپلەر ۋە يۇمۇر-چاقچاقلار ئارقىلىق ئەتراپىدىكى ھەممە ئادەمنىڭ دىلىنى يورۇتۇپلا تۇرىدۇ.

مەن دوستىمىز تۇغلۇقنىڭ كەسىپ جەھەتتىكى مۇۋەپپەقىيەتلىرىدىن ناھايىتى پەخىرلىنىمەن، ھەمدە ئۇنىڭ ئۆز خەلقىگە بولغان كۆيۈنۈشى، دوستلىرىغا بولغان مەردلىكى ۋە مېھماندوستلۇقى، ۋە ئەتراپىدىكىلەرگە قىلىدىغان ياردەملىرىنى ئەڭ كۈچلۈك ئىبارىلەر بىلەن مەدھىيىلىمەي تۇرالمايمەن.

3-رەسىم: ئوڭدىن سولغا شوھرەت مۇتەللىپ، تۇغلۇق ئابدۇرازاق، بىلىمخۇمار، رىشات ئابباس، ۋە گۈلناز ئابدۇقادىر. بۇ رەسىم 2014-يىلى 6-ئايدا تارتىلغان.

(9) دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر

دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر غۇلجا شەھىرىدە تۇغۇلۇپ ئۆسكەن. ئۇ 1982-يىلى شىنجاڭ يېزا-ئىگىلىك ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ يېزا ئىقتىسادىنى باشقۇرۇش كەسپى بويىچە باكلاۋۇرلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەندىن كېيىن، ئاشۇ ئالىي مەكتەپتە 1984-يىلىغىچە 2 يىل لېكتور بولۇپ ئىشلىگەن. شۇ جەريانىدا ئۇ خېنەن ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر يىل ئىنگلىز تىلى ئۆگىنىپ، نەنجىڭ يېزا-ئىگىلىك ئۇنىۋېرسىتېتىدا بىر مەۋسۇم ئىقتىساد باشقۇرۇش كەسپىدە بىلىم ئاشۇرغان. بىلىم ئاشۇرۇش جەريانىدا ئۇ يەنە يېزا-ئىگىلىك ئىقتىسادىنى باشقۇرۇش كەسپىنىڭ دەرسلىك كىتابىنى تۈزۈش خىزمىتىگە قاتنىشىپ، ئاشۇ كىتابنىڭ «يەر باشقۇرۇش» دېگەن بىر بابىنى يېزىپ چىققان. گۈلناز

1985-يىلى ئامېرىكىغا ئوقۇشقا كېلىپ، مەن دوكتورلۇق ئۇنۋانى ئۇچۇن ئوقۇغان كالىفورنىيە ئۇنىۋېرسىتېتى دەيۋىس (Davis) شۆبىسىدە يېزا-ئىگىلىك ئىقتىسادى كەسپىنىڭ ماگىستىرلىق ئۇنۋانى ئۇچۇن ئوقۇغان، ھەمدە 1987-يىلى مايدا بۇ ئوقۇشنى تاماملىغان. ئۇنىڭدىن كېيىن گۈلناز ئامېرىكىنىڭ فلورىدا شتاتى گەينىېسۋىل (Gainesville) شەھىرىگە جايلاشقان فلورىدا ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئالمىشىپ، داۋاملىق ئۆرلەپ ئوقۇشنى داۋاملاشتۇرغان. شۇنداقلا 1990-يىلى «يېمەكلىك ۋە بايلىق مەنبەسى ئىقتىسادى» كەسپى بويىچە 2-ماگىستىرلىق ئۇنۋانىنى ئېلىپ، 1993-يىلى بولسا ئىقتىساد كەسپىنىڭ دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن. يەنى ئۇ ئۆزىنىڭ بىر قىز بالا بولۇشىغا تەن بەرمەي، 1985-يىلىدىن 1993-يىلىغىچە ئىككى ماگىستىرلىق ئۇنۋانى ۋە بىر دوكتورلۇق ئۇنۋانىنى قولغا كەلتۈرگەن.

4-رەسىم: دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر

دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر 1992-يىلى ئوقۇش پۈتتۈرمەي تۇرۇپلا دۇنيا بانكىسى (World Bank) غا «ئىقتىسادشۇناس» بولۇپ خىزمەتكە كىرگەن بولۇپ، دوكتورلۇق ئوقۇشىنى تاماملاشتىن بۇرۇن جەمئىي 45 دۆلەتكە خىزمەت بىلەن بارغان، ھەمدە 50 مىليون دوللاردىن 160 مىليون دوللارغىچە بولغان ھەر خىل تەرەققىيات پروجېكتلىرىنى ئىشلىگەن. بۇ جەرياندا ئۇ بىر ئىقتىسادشۇناس بولۇشتىن باشقا يەنە «ۋەزىپە باشلىقى» (Task Manager) بولۇش ۋەزىپىسىنىمۇ بىللە ئۆتىگەن، ھەمدە ياقا جايلارنىڭ تەرەققىياتى، تېز سۈرئەتلىك تاشيول قۇرۇلۇشى، سۇغۇرۇش ۋە كېرەكسىز سۇلارنى بىر تەرەپ قىلىش سىستېمىسىنىڭ قۇرۇلۇشى، شۇنداقلا شىنجاڭنىڭ مائارىپ پروجېكتى قاتارلىقلاردا ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينىغان. شۇ جەرياندا ئۇ ھەر خىل پروجېكتلەرگە مەبلەغ سېلىش تېمىسىدا 20 پارچە ئىلمىي ماقالە يېزىپ ئېلان قىلغان.

گۈلناز 2000-يىلى ئىنگلىزچە «Edward Jones Investment Firm» دەپ ئاتىلىدىغان، نيۇيورك شەھىرىنىڭ «Wall Street» دەپ ئاتىلىدىغان دۇنياغا داڭلىق كوچىسىدا مەبلەغ سېلىش ئىگىلىكى بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بىر شىركەتكە «ئىقتىسادىي مەسلىھەتچى» بولۇپ خىزمەتكە كىرگەن، ھەمدە

ئۇ يەردە ئۈچ يىل ئىشلىگەن. 2003-يىلى دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ بانكىلارنىڭ بىرى بولغان « Citi Group» بانكىسىغا «ئىقتىسادىي باشقۇرغۇچى ئەمەلدار» (Financial Executive) بولۇپ خىزمەتكە كىرگەن. ھەمدە 2008-يىلى دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ بانكىلارنىڭ يەنە بىرى بولغان «Wells Fargo» بانكىسىغا «ئىقتىسادىي مەسلىھەتچى» بولۇپ خىزمەتكە كىرگەن بولۇپ، ھازىرغىچە ئاشۇ بانكىدا بايلىق باشقۇرۇش خىزمىتىنى ئۆتەپ كېلىۋاتىدۇ.

دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر ئالدىنقى 5 يىلنىڭ ھەممىسىدە ئامېرىكا مەملىكەتلىك ئاياللار قۇرۇلتىيىغا ۋەكىل بولۇپ قاتناشتى. شۇنداقلا 2013- ۋە 2014-يىللىرىدىكى خەلقئارالىق يۇقىرى دەرىجىلىك ئىقتىسادىي مەسلىھەتچىلەر چوڭ يىغىنىغا تەكلىپ بىلەن قاتناشتى.

5-رەسىم: دوكتور گۈلناز ئابدۇقادىر، ئېرى شۆھرەت سەيدەخمەت، ۋە ئۇلارنىڭ ئۈچ پەرزەنتى.

گۈلناز ئالدىنقى 30 يىلنىڭ مابەينىدە يالغۇز چەت ئەلدە ئوقۇۋاتقان بىر ئۇيغۇر قىز ئوقۇغۇچى ۋە ئىقتىساد كەسپىنىڭ بىر يۇقىرى دەرىجىلىك كەسىپ ئەھلى بولۇپلا قالماستىن، ئۇ يەنە بىر مۇنەۋۋەر ئۇيغۇر ئانا بولۇش بۇرچىنىمۇ بىللە ئۆتەپ، ھازىرغىچە ئامېرىكىدا 3 پەرزەنتنى تۇغۇپ بېقىپ چوڭ قىلدى. مەن گۈلنازنىڭ ئېرى شۆھرەت سەيدەخمەت بىلەن مەكتەپداش بولۇپ، بىز شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقىتتىن تارتىپلا تونۇشاتتۇق. گۈلناز بىلەن ئامېرىكىدا 1993-يىلى تونۇشتۇق، ھەمدە شۇنىڭدىن تارتىپ ئۆز-ئارا ئارىلىشىپ ئۆتۈۋاتىمىز. گۈلناز مەيلى ئائىلە ئىچىدە بولسۇن، ياكى خىزمەتتە بولسۇن، ئۆزىگە ئىنتايىن يۇقىرى تەلەپ قويۇپ، قاتتىق تىرىشىدۇ. ئىشلارنى ئىنتايىن يۇقىرى مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن ھەمدە ئىلمىي ئۇسۇلدا قىلىدۇ. باشقىلارغا ھەقىقىي تۈردە كۆيۈنىدۇ، ھەمدە سەممىمىي مۇئامىلە قىلىدۇ. مۇشۇنداق سۈپەتلەر بىلەن گۈلناز مېنىڭ كۆڭلۈمدە بىر قەھرىمان ئۇيغۇر ئايالنىڭ ئوبرازىنى تىكلىگەن بولۇپ، مەن ئۇنىڭدىن ئىنتايىن پەخىرلىنىمەن.

«كىتاب ئوقۇش يىلى» ھەققىدىكى يېڭى ئىدىيەلەر

2015-يىلىنى ئۇيغۇرلارنىڭ «كىتاب ئوقۇش يىلى» قىلىش تەشەببۇسىنىڭ تۇرتكىسىدە، يېڭى ئىدىيەلەر ئارقا-ئارقىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلۇۋاتىدۇ. تۆۋەندىكىسى مەن تورلاردا ئۇچراتقان كىتاب ئوقۇش

يـلى بـلەن مۇناسـۇەتلـىك يازمـىلار بولۇپ، ئوقۇرمـەنلـەرنـىڭ دىققـىتـىگە سـىلـىپ قويۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ تور ئادرېسلـىرىنى بۇ يەرگە تىـزىپ قويدۇم:

ئۇيغۇرلاردا كـىتابەتچىلـىك
http://bbs.bagdax.cn/thread-27588-1-1.html

ئىـزدىنىش كـىتابخانىسـىدىن «كـىتاب يـىلى» غا ئاتاپ سوۋغات
http://bbs.bagdax.cn/thread-27576-1-1.html

كـىتاب ئوقۇش يـىلى پىلانى ۋە كـىتاب ھەققـىدە
http://bbs.izdinix.com/thread-61595-1-1.html

كـىتاب يـىلـىدا بەرىكەت تاپ! ساماۋەر ئاشخانىسى
http://bbs.izdinix.com/thread-61600-1-1.html

بۇ كـىتابلار سـىزدە يوق ھەرقاچان ھاما
http://bbs.izdinix.com/thread-61596-1-1.html

ئەڭ داڭلـىق نادىر كـىتابلار سىپتـىلـىدۇ
http://bbs.izdinix.com/thread-61570-1-1.html

كـىتاب ئوقۇش يـىلى ھەققـىدە يېڭى تەكلـىپ
http://bbs.bagdax.cn/thread-27544-1-1.html

كـىتاب يـىلـىنىڭ تۈنجى قەدەملـىرىنى قانداق پىلانلـىدىڭىز؟
http://bbs.bagdax.cn/thread-27552-1-1.html

ئەسكەرتىش:
ۋاقىت قىيىنچىلىقى تۈپەيلىدىن، مەن بۇنىڭدىن كېيىن ھەر 2 ھەپتىدە بىر پارچە يېڭى ماقالە تەييارلاشنى قارار قىلدىم. بۇ قارارىم بىر قىسىم قېرىنداشلارنىڭ كۆڭلىنى يېرىم قىلىپ قويۇشى مۇمكىن بولۇپ، مەن ئۇ قېرىنداشلاردىن ئالدىنئالا ئەپۇ سورايمەن. NASA ۋە كائىناتتىكى ئىشلارغا ئائىت يېڭى خەۋەرلەرنى بۇرۇنقىدەكلا ئۆز ۋاقتىدا يېزىپ يوللاپ تۇرۇشقا تىرىشىمەن.

بۇ ماقالىنى ھېچكىمدىن سورىماي، مەنبەسىنى بەرگەن ئاساستا باشقا ھەر قانداق تورغا چىقارسىڭىز، ياكى ئېلكتابقا ئوخشاش باشقا ھەر قانداق شەكىلدە ئىشلەتسىڭىز بولۇۋېرىدۇ. بۇ ماقالە بارلىق ئۇيغۇرلارغا مەنسۇپ.

(داۋامى بار)